

Corneliu Filip

**RUSIA, DE LA TRATATUL
DE LA VARȘOVIA
LA ORGANIZAȚIA
DE COOPERARE DE LA
SHANGHAI ȘI BRICS PLUS**

Cuprins

Prefață	8
• Partea I - Tratatul de la Varșovia	12
• <i>Capitolul I</i> - Contextul internațional al divizării Europei	12
Particularități ale istoriei SUA	16
Și ale istoriei Rusiei	21
Etapele constituirii celor două alianțe politico-militare rivale: Pactul Nord-Atlantic - NATO și Tratatul sau Pactul de la Varșovia	24
Problema tratatelor cu statele învinse	25
Noi concepții politice la Washington și Moscova	28
Doctrina Truman și bipolarismul	31
Situația din Uniunea Sovietică și zona sa de influență	33
Problemele viitorului postbelic de influență a Germaniei în divizarea Europei	37
Remilitarizarea Germaniei și constituirea Tratatului de la Varșovia	44
Note	52
• <i>Capitolul II</i> - Contextul aderării României	54
Note	60
• <i>Capitolul III</i> - Structurile politice ale Organizației Tratatului de la Varșovia	62
Comitetul politic consultativ ca structură politică de conducere la nivel înalt	64
Comisia de politică externă - structură contestată de România	67
Note	69
• <i>Capitolul IV</i> - Atitudinea structurilor politice ale Tratatului de la Varșovia față de evenimentele internaționale ale epocii (1955-1991)	71
1. Evenimentele din Polonia și Revoluția din Ungaria - 1956	71
Revoluția din Ungaria	73
2. Atitudini și stări conflictuale din afara Europei	103
a) Cuba - criza rachetelor	103
b) Războiul din Indochina (Vietnam-Laos-Cambodgia-Kampukia)	112
c) Orientul Apropiat și Mijlociu	117
d) Algeria, Congo, Guineea, Angola, Mozambic, Chile - zone în care era implicată Uniunea Sovietică	124

e) Afganistan - Intervenția militară sovietică (1979-1989)	130
• Capitolul V - Probleme general europene	135
Ridicarea zidului Berlinului (1961)	135
Noua politică „Ostpolitik“	147
• Capitolul VI - propuneri, convorbiri și acorduri de dezarmare	149
• Capitolul VII - Evenimente care au dus la autodizolvarea sa	157
Noua politică a Kremlinului	157
Răsturnări de regim în statele membre	162
Problemele unificării Germaniei	164
Autodizolvarea Tratatului de la Varșovia	166
Note	170
Concluzii	177
•PARTEA a II-a	
Autodizolvarea structurilor Tratatului de la Varșovia și a URSS - sfârșitul Războiului Rece și trecerea la Globalism	181
Destrămarea Uniunii Sovietice	182
Concomitent cu destrămarea URSS a avut loc și cea a Iugoslaviei, tot stat federal, dar neutru, nealiniat	200
Destrămarea de „catifea“ a Cehoslovaciei	208
Noi opțiuni de securitate după Tratatul de la Varșovia și destrămarea URSS	209
Foste state socialiste au aderat treptat la NATO	209
Relațiile NATO - Rusia după 1991	213
• PARTEA a III-a	215
Organizația Tratatului de Securitate Colectivă (C.S.I.) sub egida Rusiei sau „Tratatul de la Varșovia nr.2“	215
De la Armata Roșie unională la cele naționale	216
Constituirea Tratatului de Securitate Colectivă a C.S.I.	217
Conflictul de la Nistru al Republicii Moldova	218
GUAM sau GUUAM - ca organizație de cooperare regională a statelor fără Federația Rusă	219
Structurile și obiectivele Tratatului de Securitate Colectivă a C.S.I.	220
Probleme litigioase la frontiere, presiuni pentru prezența unor baze străine sau respectarea drepturilor omului afectează și evoluția Tratatului de Securitate Colectivă	224
Zona Caucazului	224

Observații despre ambele state: Armenia și Azerbaidjan	226
Conflictele din Georgia	228
Autonomia provinciei de Sud - Adjaria	229
Secesiunea și luptele din Abhazia și Osetia de Sud	230
Războiul cu Osetia de Sud	232
După Georgia și Ucraina a părăsit C.S.I. și Tratatul de Securitate Colectivă	237
Membrele din Asia Centrală și problemele lor (Kazahstan, Kârkâzstan, Tadjikistan și vecinele lor: Uzbekistan, Turkestan), dar și interesele altor puteri; Rusia, China, SUA, Iran.	241
Probleme de contestare a unor frontiere trasate și în Asia Centrală	245
Situația deosebită în zonă a Turkmenistanului ca stat neutru, conform Constituției	245

• PARTEA a IV-a 250

Organizația de Cooperare de la Shanghai, o contrapondere la politica SUA și NATO	250
Relațiile dintre ruși și chinezi - de la conflicte militare la graniță la manevre militare comune transfrontaliere	254
Potențialul Forțelor Armate	257
Relațiile Iranului ca observator, cu statele membre: China și Rusia	260
Relațiile cu Afganistanul	261
2021 - anul unor întâlniri trilaterale: SUA-Rusia-China	269
Concluziile întâlnirii Biden-Putin din 16.06.2021 de la Geneva	274
Încercarea UE de a relua dialogurile cu Rusia	276
Și, de acum, încotro?	277

• Partea a V-a 280

De la Organizația de Cooperare de la Shanghai la BRICS plus	280
Care au fost începuturile „BRICS“?	281
Etapele evoluției lor în BRICS	282
Noua Bancă de Dezvoltare a BRICS	284
Proiecte proprii și relații cu alte instituții internaționale financiar-bancare	285
Problemele monedei BRICS	286
Problemă stringentă a BRICS+ - de-dollarizarea	287
Statele fondatoare și apoi intrate în BRICS și relațiile dintre ele	290
Relațiile tensionate ale Braziliei cu statul vecin Guyana Esequiba sau fostă Britanică	292

Federația Rusia	292
Problemele legate de resurse minerale, acum pământurile rare, în Rusia și Ucraina	293
Problemele de la Curtea Internațională de Justiție de la Haga	296
Relațiile, colaborarea Rusiei cu China în cele două organizații: OCS și BRICS	296
Relațiile Rusia-India	297
India – alt membru fondator	299
Religia în India de azi	300
China - alt partener	301
Economia R.P.Chineze	303
Vechile diferențe ale Chinei cu statele mari vecine, adică India și Rusia	306
Probleme de teritorii, neoficiale, între China și Federația Rusă	307
Un transsiberian pentru mărfuri din China în Europa inaugurat în 2015	309
Noii membri ai BRIC, denumit BRICS Plus și politica actuală a Organizației, devenită cea mai cuprinzătoare acum	310
Problemele extinderii BRICS	311
Grupul G-20, altă organizație a statelor care doresc o ordine economică și socială la nivelul perioadei actuale	314
Relațiile SUA în timpul președinției lui Donald Trump, au stârnit îngrijorarea în BRICS	315

CAPITOLUL I

CONTEXTUL INTERNAȚIONAL AL DIVIZĂRII EUROPEI

În vara anului 1945 întreaga lume se găsea la capătul unui efort militar nemaîntâlnit în istorie prin care două tabere vrăjmașe s-au bătut fără cruțare timp de aproape șase ani, învingătoare fiind acea tabără care a avut mai mari resurse militare și umane spre a face față acestei înfruntări titanice. Liderii celor două tabere au fost Germania lui Hitler, Italia lui Mussolini, aliată cu Japonia generalilor, pe de o parte, formând numita „Axă Tokyo-Roma-Berlin”, iar în cealaltă tabără, Uniunea Sovietică, condusă cu mână forte de generalisimul Stalin, aliată de conjunctură cu SUA, a președintelui Franklin Roosevelt. Au existat, firește, și aliați, implicați cu voie sau de nevoie, cum a fost și cazul României, în cele două tabere. Simplificând mult faptele, putem arăta că luptele cele mai dure și îndelungate i-au găsit pe competitorii perechi, adică principalele fronturi i-au avut față în față, în Europa, pe germani și sovietici, iar în zona Pacificului pe japonezi și pe americani.

Victoria a fost de partea celor mai puternici, ca resurse, cu capacități superioare. Dar, în timp ce tabăra învinsă suporta consecințele, umilințele oricărei înfrângerii, începând cu ocupații și divizări și încheind cu ceremonii prin care semneau tot ce le puneau în față învingătorii, nici în tabăra învingătorilor nu era bucuria firească oricărui triumf. Uniunea Sovietică își făcea inventarul distrugerilor imense din teritoriul european unde s-au purtat lupte crâncene și își plângea morții, circa 20 de milioane, cel mai mare tribut uman dat de zecile de protagoniști ai conflagrației mondiale. În același timp, în plan politico-diplomatic, sovieticii, din indicațiile stăpânului de la Kremlin, insistau ca vechiul „cordon sanitar” instituit după Primul Război Mondial, să fie înlăturat și înlocuit cu o zonă proprie de influență. În același timp Stalin nu uita că URSS reprezenta un alt model de organizare al economiei și societății, cel socialist sau comunist, adversar ireconciliabil al celui capitalist, existent în celelalte state ale lumii. Ori, așa cum avea să mărturisească Stalin unuia din liderii comuniști venit la Moscova (Milovan Djilas), „cel care

ocupă un teritoriu își impune în cadrul acestuia propriul sistem social! Orice stat își impune sistemul social până acolo unde poate ajunge armata sa. Nu ar putea fi altfel“¹

La rândul lor, Statele Unite ale Americii, celălalt mare învingător, au ieșit din marea conflagrație cu teritoriul național neafectat direct de lupte (cu excepția distrugerilor din rada portului Pearl Harbour, din îndepărtatele insule Hawaii din mijlocul apelor Pacificului), fiind cu potențial de război cel mai puternic și cel mai important, deținând monopolul celei mai teribile arme cunoscute vreodată: bomba atomică. Pe care americanii tocmai au experimentat-o pe 6 și 9 august 1945 asupra inamicului muribund, Japonia, cu un efect devastator, nu doar asupra japonezilor, ci și a întregii lumi, deschizând era armamentelor nucleare.

Să ne reamintim că Marea Alianță Antifascistă, contra Axei Tokyo-Roma-Berlin, a fost una de conjunctură. Astfel, premierul britanic, W. Churchill, unul din pilonii ei, avea să declare, imediat după ce a aflat de atacul german asupra Uniunii Sovietice, la postul de radio BBC: „N-a existat dușman mai înverșunat împotriva comunismului decât am fost eu timp de 25 de ani. Nu voi retrage nici un cuvânt din câte am spus până acum. Dar toate acestea pălesc în fața priverii care ni se înfățișează. Trecutul, cu crimele sale, cu nebuniile și tragediile sale, dispare brusc“²

Încă nu încetase glasul tunurilor și mitralierelor în Europa, când reprezentanții celor trei mari puteri aliate au realizat o împărțirea a „tortului“ Victoriei prin înțelegerile de la Yalta, în Crimeea. Referindu-se la această celebră conferință, istoricul american Loyd C Gardner, consemna peste ani: „Tot ce-i înconjură pe Cei Trei la Yalta demonstrează eșecurile lor anterioare: o lume sfâșiată în brațele Axei și pentru care chiar victoria obținută însemna un nou pericol de stârnire a vechilor neînțelegeri și suspiciuni și de reluare a tristelor dispute ideologice, mai ales la scară internațională“,³ iar concluzia lui Gardner este pesimistă: „- Tot ce puteau face Cei Trei era să-și mențină alianța intactă, dar nu era de ajuns. Împărțirea Europei fusese realizată în bună parte înainte de începutul războiului rece. Dacă lucrurile nu s-ar fi petrecut astfel, probabil că nu ar fi existat un război rece sau, mai degrabă situația s-ar fi agravat și mai mult, în mod sigur pentru Europa“⁴.

S-a vorbit și s-a scris mult despre conferințele la care au participat „Cei Trei“ conducători ai Coaliției, Churchill, Roosevelt, și Stalin, în special despre înțelegerile stabilite la Yalta, despre partajul cinic făcut acolo pe seama statelor mici ale Europei. În fond cei mari au făcut la Yalta ce s-a făcut întotdeauna de către cei mari și învingători. Unul dintre protagoniști, Anthony Eden, ministru de externe britanic spunea deschis, încă din august 1943, deci cu jumătate de an înaintea „partajului“ de la Yalta: „există două căi posibile pentru a încerca organizarea

Europei, după război. Putem conveni să avem fiecare sfera noastră de influență: Rușii în Est, noi în Vest. Personal, nu consider că ar fi un plan bun, dar dacă l-am adopta, am putea avea libertatea de a-i exclude pe ruși din afacerile franceze și ale Mediteranei, în timp ce rușii ar revendica aceeași libertate în Est. Dacă pe de altă parte am accepta ambele părți, și noi și SUA că Europa este un tot, ceea ce guvernul sovietic ar prefera, atunci noi trebuie să admitem fiecare dreptul celuilalt de a se interesa de toate zonele Europei”.⁵

S-a discutat și se va scrie mult în continuare despre modul cum s-a ajuns atât de repede, de la colaborarea în general bună între marii aliați pe durata războiului și ostilitatea care s-a instalat între ei, chiar imediat după ce glasul armelor a încetat! Cercetătorii istoriei din fosta Uniune Sovietică, precum și cei din SUA și Occident au venit cu opinii, în general partizane, influențate și de perioada Războiului Rece, care avea și componenta sa ideologică de mare amploare. Interesante mi s-au părut în perspectiva actuală, mai ales după deschiderea arhivelor sovietice, faptul relevat și de unul din istoricii români, Florin Constantiniu, că,,documentele cunoscute până acum arată că, în politică postbelică, diplomații sovietici nu au luat în considerație destrămarea Marii Alianțe dintre URSS, SUA și Marea Britanie, ci, dimpotrivă, continuarea ei, sub forma unui directorat, în condițiile respectării intereselor de securitate ale Uniunii Sovietice și a delimitării sferelor de influență”⁶. Și atunci se naște fireasca întrebare: de ce s-a destrămat atât de repede Marea Alianță, iar Europa s-a divizat în două blocuri rivale, au apărut NATO și Tratatul de la Varșovia, ca organizații politico-militare, piloni de bază ai perioadei istorice botezate,,războiul rece“?.

Lucrarea de față nu își propune să dea un răspuns, altul fiind scopul ei, dar din parcurgerea diverselor opinii am putut degaja, ca un factor determinant, momentul asumării de către SUA a monopolului bombeii atomice, ca cea mai puternică armă capabilă să provoace oricărui adversar distrugeri teritoriale dintr-o singură lovitură, fără a mai fi nevoie de concentrări îndelungi de forțe, cum s-a întâmplat pe parcursul războiului mondial abia încheiat. Așa cum sublinia același istoric român,,nu este exclus ca sentimentul de insecuritate al lui Stalin să fi fost agravat și de informațiile, căpătate prin agenții săi, despre progresele realizate de SUA în fabricarea bombeii atomice. Așa cum remarcă istoricii ruși, în condițiile deținerii armei atomice de către SUA, brâul de securitate al regimurilor prietene din jurul Uniunii Sovietice a căpătat o nouă urgență... se poate admite că, pentru a asigura controlul acestei zone de securitate, Stalin a considerat, suspicios cum era, că mijlocul cel mai sigur era de a impune în locul,,guvernelor prietene“, care nu erau inițial gândite ca fiind comuniste, sau sub direcția comuniștilor, instruiți la

Moscova, aveau să dețină cuvântul hotărâtor. În planul justificării teoretice, aceasta însemna „edificarea socialismului”, născut, pentru a relua excelenta formulă a lui Bellu Zilber, prin „descălecatul militar”, adică prin ocuparea Armatei Roșii”.⁷

Cert este că relațiile dintre cei doi principali aliați s-au deteriorat rapid. Dintre cei „Trei Mari”, adică Stalin, Churchill și Roosevelt, a rămas în scenă doar Stalin, la Londra Churchill pierzând surprinzător alegerile desfășurate în iulie 1945, adică imediat după savurarea Victoriei, britanicii purtând războiul din prima până în ultima zi. Și președintele SUA, Roosevelt, a trecut în lumea umbrelor, urmașul său, Harry Truman, singurul președinte american din secolul XX care n-a avut o pregătire superioară, a preluat funcția prezidențială la decesul lui Roosevelt, pe 12 aprilie 1945, fiind total nepregătit pentru aceasta.⁸

Prima întâlnire în „noul format”, adică Stalin, Attlee și Truman, a avut loc cu prilejul ultimei conferințe de pace, cea de la Postdam, în Germania învinsă, în vara lui 1945, când a venit și vestea detonării cu succes a primei bombe atomice americane. Când Truman i-a comunicat vestea lui Stalin, acesta n-a cerut detalii și s-a limitat să spere că americanii o vor folosi cum trebuie contra japonezilor, cum de altfel s-a și întâmplat pe 6 și 9 august 1945, adică la doar 4 zile după încheierea convorbirilor de la Postdam.⁹ După opinia unui istoric italian, Sergio Romano, războiul rece, adică modificarea relațiilor dintre sovietici și americani, a început în momentul în care apariția bombei atomice modifica raporturile dintre marile puteri: America dispunea de o extraordinară superioritate militară și nu mai avea interes să împartă cu Moscova „poliția lumii”, iar URSS se temea de superioritatea militară a SUA și se agăța de pozițiile cucerite. Astfel, „momentul Postdam” ar putea fi definit ca primul act al războiului rece, pentru că pozițiile celor doi mari aliați au apărut imediat drept ireconciliabile. Astfel că din acel moment angajamentele ambigue convenite la Yalta au fost rupte, iar URSS n-ar fi renunțat niciodată la transformarea ocupației militare în supunere politică.

Dacă conferința de la Postdam a însemnat diferențe de vederi, mai ales că o parte dintre protagoniștii care au format Marea Alianță erau schimbați, totuși momentul care a consacrat ruptura de la nivelul opiniei publice a fost vestitul discurs rostit de fostul premier britanic, Winston Churchill, pe 5 martie 1946, la Westminster College din Fulton (Missouri-SUA), în prezența președintelui Truman, când a declarat, fără a recunoaște că el însuși „procente” cu Stalin, că în acel moment teritoriul Europei s-a împărțit printr-o „Cortina de fier”. („De la Stettin, de pe coasta Balticii până la Triest, pe coasta Adriaticii o cortină de fier a coborât tăind în două continentul. În spatele ei se află toate capitalele vechilor state ale Europei Centrale și de Est, Varșovia, Berlin,

Praga. Viena, Budapesta, Belgrad, București și Sofia, toate aceste orașe celebre și așezările din jurul lor se află în ceea ce aș putea numi sfera sovietică și toate sunt supuse, într-o formă sau alta, nu numai influenței sovietice, ci și, într-o foarte mare și crescândă măsură, controlului de la Moscova”.¹⁰

În fond principalii protagoniști în perioada postbelică numită războiul rece, în care au funcționat cele două alianțe politico-militare rivale, adică Pactul Nord-Atlantic-NATO și Tratatul sau Pactul de la Varșovia, au fost SUA și URSS. Am văzut că cele două mari state au fost aliate de conjunctură pe durata războiului mondial, când au avut de înfruntat doi rivali redutabili, aliați între ei, adică Germania nazistă și Japonia militaristă. Când au fost învinși dușmanii alianța s-a destrămat și din aliați au devenit rivali ireconciliabili. S-au organizat, s-au, fortificat în două, „lagăre”, înconjurându-se de baze militare, cu cel mai sofisticat armament și generând conflicte la care au participat direct ori prin, „procură”. Am văzut că la sfârșitul războiului doi din, „Cei Trei” lideri au fost înlocuiți, iar în toiu războiului rece, va dispărea și cel de-al treilea, adică Stalin. Le-au succedat alți politicieni, dar conflictul a continuat, s-a acutizat și amplificat.

S-au încercat diferite explicații legate mai mult de momentele imediat postbelice. Cred totuși că trebuia să privim mai adânc în istoria și tradițiile politice.

Particularități ale istoriei SUA

Astfel SUA au trecut de la statutul de colonie britanică la cel de uniune de state în urmă cu aproape două veacuri (raportat la anii 40-50 ai veacului care s-a scurs, pentru istorici). Este cum se spune o națiune tânără, formată din emigranți veniți pentru a scăpa de asuprire națională, socială, religioasă. În noua lor patrie au redactat, după îndelungi discuții, prima constituție democratică, adoptată în 1787 și ratificată treptat de celelalte state (până în 1820 erau 24, astăzi fiind 50). A fost și va rămâne o constituție considerată model pentru orice democrație, dar în același timp exclusivistă, pentru că erau excluși din societate băștinașii, (populația autohtonă nimicită și închisă în rezervații-ghetouri), precum și negrii (aduși din Africa drept forță de muncă, sclavi care vor fi eliberați în urma unui sângeros război civil între 1861-1865, dar abia în urmă cu jumătate de veac, în statele sudice a fost abolită oficial segregatia rasială). S-a recurs astfel la un act de ipocrizie, recunoscut de un istoric american care scria: „Era vital să se mențină imaginea americană

ca un paradis al libertății și virtuții republicane, care ar fi fost atât de rău compromise de o discuție deschisă sau de recunoașterea problemei sclavilor“. ¹¹

A urmat apoi un veac de expansiune până la Oceanul Pacific, de înfruntări armate cu cei doi vecini, Mexicul și Canada Britanică, de la care au fost cucerite importante teritorii înglobate în SUA de azi. Tot atunci președintele James Monroe (1817-1825) a proclamat doctrina care îi poartă numele și care cerea excluderea marilor puteri coloniale europene din zona celor două Americi, mai ales după ce statele latino-americane s-au eliberat de sub dominația Spaniei și Portugaliei. Războiul cu Spania din 1898 a însemnat trecerea SUA la stadiul imperial, când au început să trateze statele mici din Caraibe drept colonii de facto, cum e cazul insulei Puerto Rico, ori protectorate, cum au fost atunci Cuba, Filipine sau Panama, apărând teoria misiunii civilizatoare, nu doar a vechilor puteri europene, ci și a americanilor, pentru eliberarea popoarelor primitive pe care să le atragă sub aripa luminată și progresistă a Americii. Concomitent s-au afirmat și teorii rasiste, având în vedere că stările conflictuale continue cu populațiile indigene și sclavii negri aduși din Africa au dus la afirmarea superiorității rasiale a albilor, în special a originarilor „anglo-saxoni“, care formau atunci majoritatea populației SUA, ajungându-se în timpul primului război mondial la testarea inteligenței recruților conform unei piramide sociale care cobora de la albi nord-europeni la populațiile mediteraneene și slave și, în final, la negri. ¹²

S-a scris mult despre faptul că populația americană votantă era adeptă izolaționismului, adică neparticipare a forțelor armate americane la lupte, în special cele din Europa. Să nu uităm că majoritatea acestora veniseră de pe „bătrânul continent“ alungați tocmai de războaie și discriminări. Și totuși ei nu uitau țara de unde au pornit înaintașii lor și, ca urmare, manifestau un partizanat care diviza populația SUA, existând și suspiciunea că „ceilalți“ pot fi adepți, spioni, sabotori pentru interesele statelor adverse. De aici diverse înfruntări, chiar sângeroase, între reprezentanții diferitelor grupări de aceea, în ambele războaie mondiale, conducerea de la Casa Albă a avut nevoie de provocări șoc, care să basculeze opinia publică americană, de la izolaționism la intervenționism, pentru ca SUA să devină o putere de anvergură mondială, și nu să se limiteze la zona celor două Americi, potrivit doctrinei Monroe (prin discursul din 2 decembrie 1823 al președintelui James Monroe).

Astfel, în primul război mondial, SUA au intrat abia spre sfârșitul său, în aprilie 1917 (declarația de război din 6 aprilie) în urma publicării celebrei „telegramă Zimmermann“, prin care ministrul de externe german instruia pe ambasadorul său din Mexic să transmită vecinului de

la sud al SUA să intre în război, germanii sprijinindu-i să recupereze teritoriile luate, adică Texas, Arizona și New Mexico, ceea ce a inflamat opinia publică americană. La fel și în urma atacului japonez din 6-7 decembrie 1941 asupra bazei militare de la Pearl Harbour, din mijlocul Pacificului, în insulele Hawaii.

Să nu uităm că înainte de a intra în război președintele Woodrow Wilson, pe 22 ianuarie 1917, a venit cu celebrul său „Mesaj în 14 puncte” menit, așa cum scria presa vremii, „să înlăture eticheta imperialistă pusă de bolșevici pe cauza aliaților, să traseze obiectivele războiului și să capteze imaginația unei lumi sătule de războaie”.¹³

Totuși la o analiză mai atentă rezultă că „Mesajul în 14 puncte” reflectă însă promovarea unor interese clare ale SUA. În acest sens pot fi citate: libertatea de navigație pe mări în timp de pace și război (punctul 2), care era vădit contra hegemoniei maritime a Angliei din acea perioadă, iar „înlăturarea barierelor în fața comerțului liber internațional” viza porți deschise în fața expansiunii economice, care devenise o putere mondială.

La Conferința de Pace de la Paris W.Wilson a fost primul șef de stat al SUA care a venit oficial în Europa, el insistând pentru constituirea unui mecanism internațional de reglementare a conflictelor și lansând conceptul securității colective, prin mecanismele Ligii Națiunilor, predecesoarea ONU. Aceasta însemna în fond implicarea Americii în problemele politicii mondiale, în primul rând cele ale Europei, adică, implicit, renunțarea la izolaționism și la „doctrina Monroe”. Numai că atunci țara, opinia publică, politicienii nu erau pregătiți pentru așa ceva. Astfel, la alegerile prezidențiale din noiembrie 1920, a ieșit învingător candidatul proizolaționist, Warren Harding, ceea ce a însemnat între altele neratificarea de către Senat (responsabil cu problemele de politică externă) a Tratatelor de la Paris - Versailles și neaderarea la Liga Națiunilor.

Președintele Harding a câștigat alegerile cu sloganul „întoarcerea la normalitate”, dar care a însemnat și celebra lege a prohibiției băuturilor alcoolice (între 1920-1933), o expansiune economică, curmată de marele crah de la bursa din New York din martie 1933, dar în plan internațional SUA își face propria politică, potrivit intereselor sale. La Conferința internațională de la Washington D.C. dintre 12 noiembrie 1921 - 6 februarie 1922 au fost discutate și aprobate o serie de tratate prin care SUA să-și asigure propriile interese în diferite zone ale lumii, în special asupra posesiunilor lor din Pacific, printr-un Tratat de neagresiune pentru Pacific, considerată o zonă vitală pentru interesele americane. Să nu uităm și un alt fapt esențial: în primul război mondial SUA și Japonia au fost state aliate și învingătoare. Prin Tratatul de pace cu Germania de

la Versailles (28 iunie 1919), japonezii au obținut **concesiunile** germane din China și mandatul de administrare a insulelor din sudul Pacificului foste colonii germane (Marshall, Solomon, s.a.). Dar, în perioada interbelică, odată cu dezvoltarea rapidă a Japoniei pe calea capitalismului și afirmării tradițiilor militariste a ajuns să concureze, să intre în conflict cu SUA în zona Pacificului, reprezentând, pentru prima dată în istoria SUA, o amenințare directă asupra coastei de vest a Uniunii, de unde și luptele extrem de dure de pe spații uriașe purtate de cei doi beligeranți pe parcursul celui de-al Doilea Război Mondial. Iar la sfârșitul său, SUA nu se mai puteau retrage în „splendida” lor neutralitate, în izolaționism, ci trebuiau să țină sub un control strict evoluția postbelică a Japoniei, ceea ce o fac și în prezent, pentru a nu o mai avea vreodată ca adversar militar.

În paralel guvernele de la Casa Albă au promovat și conferințe care să reglementeze stările conflictuale dintre țările Americii latine, și a fost instituit un Tribunal al Americii Centrale, s-a adoptat în 1929 un Tratat de arbitraj inter-american, iar odată cu venirea la putere a lui F.D. Roosevelt, s-a trecut la politica „bunei vecinătăți”, prin întruniri panamericane. Acolo, în America Latină interesele americane erau bine apărute și prin prezența și acțiunile marilor trusturi americane, care puteau dirija, inclusiv prin intervenții militare interne sau chiar ale trupelor americane, conduita multor guverne. Pericolul cel mare a venit când în zona celor două Americi s-au infiltrat sovieticii, care au adus și rachete capabile să distrugă marile metropole de pe coasta de est a SUA, aceasta riscând chiar un conflict nuclear în 1962 pentru Cuba. Și deși a trecut de atunci o jumătate de veac, nici unul din guvernele americane nu au fost dispuse să accepte regimul socialist al lui Fidel Castro, care le-a supraviețuit tuturor, păstrând embargoul economic și diplomatic, deși toate celelalte state le-au acceptat.

Participarea SUA la al doilea război mondial a întârziată de legile adoptate de Congres - forul decizional Suprem, pornind de la experiența participării în finalul Marelui Război, votând nu mai putând de 4 legi ale neutralității pe 31 august 1935 (privind embargoul cu arme în conflictul Italiei cu Etiopia), pe 20 februarie 1936, (legată de furnizarea de arme spre China), pe 8 ianuarie 1937 (cu embargou al armelor în războiul civil din Spania), și a patra, pe 4 noiembrie 1939, când a început războiul în Europa și conținea celebra prevedere, „Cash and Carry”, „plătește și i-ați marfa”, adică armamentul, furniturile. Aceasta însemna o negustorie foarte avantajoasă pentru producătorii americani, plata trebuind să se facă **pe loc sau cel târziu după trei luni**, principalul beneficiar fiind Marea Britanie, care în câteva luni și-a epuizat toate resursele. În această situație, după ce Marea Britanie

a câștigat singură bătălia de asediu asupra teritoriului național, cu aviația nazistă,,Bătălia Angliei“, americanii, prin președintele Roosevelt, au reușit să adopte, la începutul lui 1941, legea de împrumut și închiriere (Land-Lease Bill) prin care armamentul american era dat cu împrumut și urma să fie înapoiat după folosire. Ori americanii, oameni practici, la finele războiului trebuiau să-l recupereze, în special contravaloarea sa luată, în primul rând, de la cei învinși. Pentru aceasta trebuiau să rămână și după încheierea păcii și să nu se mai retragă în izolaționalism, ca după terminarea primei mari conflagrații mondiale.

Cred că mai trebuie avut în vedere și un alt fapt: economia SUA, care era cea mai puternică din lume, a fost profund zguduită de marea criză economică dintre 1929-1933, ceea ce a însemnat renunțarea la ideile liberale, ale liberei concurențe depline. Trecându-se la implicarea statului prin programul economic al președintelui F.D.Roosevelt, numit New Deal, prin care statul, prin guvern, a intervenit decisiv pentru redresarea economiei naționale. Guvernul a făcut-o și odată cu intrarea în război, la fel trebuia să o facă și după Victorie, când industria, cu turația la maxim pentru necesitățile fronturilor, trebuia să aibă noi debușeuri deoarece conversiunea la producția de pace e dificilă (a se vedea experiența fostei URSS). Ori Planul Marshall și războaiele din Coreea și apoi din Indochina au menținut economia americană pe baza bugetelor militare și deficitelor tot mai mari.

O altă problemă care consider că a influențat decisiv atitudinea celor de la Casa Albă și de la Pentagon după 1945 a fost, așa cum sunt de acord majoritatea istoricilor, monopolul american asupra fabricării bombei atomice, aplicată asupra Japoniei prin lansarea celor două bombe asupra Hiroșimei și Nagasaki pe 6 și 9 august 1945. Știm că realizarea lor a fost rezultatul muncii unui grup de savanți atomiști veniți din diferite state, care au considerat că astfel vor putea contribui la înfrângerea nazismului. După încheierea tuturor luptelor, conducătorii SUA (Truman), Canadei (Mackenzie King) și Marii Britanii (Attlee) s-au întâlnit la Washington (11-15 noiembrie 1945) și au sugerat o acțiune internațională pentru a împiedica folosirea pe mai departe a bombelor atomice, ci doar utilizarea atomului în scopuri pașnice. Pornind de la această propunere, nou înființata Adunare Generală a ONU a aprobat în unanimitate crearea unei Comisii pentru Energie Atomică. Dar divergențele au apărut când s-a pus problema controlului producției de minereuri radioactive și a utilizării lor (cum se întâmplă în prezent în dosarul nuclear din Iran!). Întâmplător sau nu, chiar atunci au început deconspirările de spioni sovietici în Canada și apoi SUA, ceea ce a torpilat activitatea amintitei Comisii, iar țările mari, cu SUA în frunte și secondate de URSS, putând

să-și făurească libere propriile arsenale militare nucleare.

Și ale istoriei Rusiei

Așa cum subliniază mulți istorici și biografi ai lui Stalin, el era un om foarte suspicios, cu un sentiment de insecuritate nu doar pentru el, ci și pentru statul pe care îl conducea cu mână de fier. Problema suspiciunii, a insecurității o întâlnim nu doar la Stalin, ci și la înaintașii ori predecesorii săi, dar la Stalin s-a manifestat în forme deosebite, poate și datorită originii sale caucaziene, o zonă cu dispute etnico-religioase persistente. Pentru a le înțelege cred că trebuie să facem o succintă incursiune în istoria rușilor și a Rusiei, așa cum am făcut și pentru SUA.

Statul rus, la fel ca și Statele Unite, se întinde pe suprafețe uriașe, pe două continente, de la Marea Baltică la Oceanul Pacific, (cu cei 17 milioane kmp, fiind cel mai întins din lume). Dar, în cazul Rusiei, doar frontierele nordice sunt apărate natural de gerul năprasnic al Siberiei și ghețurile Oceanului Înghețat de Nord. Dacă SUA sunt apărate de apele uriașe ale celor două oceane, iar cei doi vecini, Mexic și Canada (sprijinită de Marea Britanie), nu au reprezentat un pericol prea mare, în schimb în cazul Rusiei, dinspre est, din Asia a venit marea invazie tătaromongolă, teritoriile rusești aflându-se circa trei veacuri sub dominația hanilor (1240-1540), iar dinspre apus, invaziile lui Napoleon și Hitler, spre a nu mai vorbi de incursiunile polonezilor.

Dacă SUA este o țară de emigranți, mai întâi din Europa apoi din Africa și mai nou Asia, în cazul Rusiei, statul este mult mai vechi, primul fiind considerat cel format în jurul orașului Kiev, fiind numit Rusia Kieviană (însuși numele țării este disputat, teza originii normande, considerându-l de origine nordică, suedeză, existând acolo o provincie Ruseland, iar întemeietorul dinastiei, Rurik, un prinț sau cneaz viking sau vareg, venind și cucerind cetatea Novgorod, în timp ce un urmaș al său, Oleg, coborând pe apele Niprului a pus bazele cetății Kiev, aflată la un prag al Niprului, pe unde trecea vestitul drum comercial de la Marea Baltică la cea Neagră, străbătut de războinicii și negustorii din ținuturile Scandinaviei). ¹⁴

Chiar de la începuturile sale, statul, mai bine spus statele rusești, au fost supuse tendințelor centrifuge, de fărâmițare, din cauza principiului feudal slav, al împărțirii moștenirii între urmași. Abia după înlăturarea stăpânirii tătaromongole, trăgând învățămintele necesare în timpul marelui cneaz Ivan al III-lea (1462-1505), s-a stabilit principiul apusean al dreptului de moștenitor al primului născut, iar Ivan al IV-lea, supran-